

דף פד

'מתנדב אדם מנחת נסכים' – כלומר נודב סולת ושמן ויין ללא קרבן עמהם (עפ"י רש"י מנחות קד: ד"ה מדברי).

'נסכים הבאים עם הזבח איצטריכא ליה, דקא מקרב להו למחר וליומא חרא...' – לאו דוקא 'נסכים', אלא מנחה ונסכים הבאים וכו' (קרבן אורה).

יאלו אם עלו לא ירדו – הלן... רבי יהודה אומר: שנשחטה בלילה ושנשפך דמה, ויצא דמה חוץ לקלעים – אם עלתה, תרד' – זה שאמרו 'הלן' אם עלה לא ירד – אין חילוק בין הדם לאימורין, כמבואר בסוגיא. ואף לדברי רבי יהודה שבנשפך הדם – ירד, כאשר לן הדם ונפסל ועלו האימורין – לא ירדו. ומשמע מדברי התוס' (פג: ד"ה ולמעוטי), שאם לן הדם ולא נזרק – הוא כנשפך. ורק אם נזרק בפסול מודה ר' יהודה שלא ירד. ואולם בשיטת הרמב"ם אפשר לומר שאף על פי שלא נזרק הדם, כיון שלן כשר באימורין, שאם לנו האימורין ועלו לא ירדו, כמבואר בגמרא, הרי אינו דומה לנשפך. וצריך עיון בכל זה (זבח תודה). ובספר חדושים ובאורים (י, יג) נקט בפשיטות שאם לא נזרק הדם לעולם הוא כנשפך. וע' בלשון הכס"מ פסוה"מ ג, יב גבי אימורי קק"ל שעלו קודם זריקה).

ונשחטה בלילה שתדר לר' יהודה, היינו אפילו נזרק הדם [שהרי אם לא נזרק – אין כל חידוש בדבר, דהו"ל כנשפך הדם].

וכן יצא הדם חוץ לקלעים], אפילו עבר והכניסו וזרקו – ירד, הן הדם עצמו שעלה, הן האימורים שעלו (זבח תודה).

– מבואר בהמשך הסוגיא, וכן משמע מדברי הרמב"ם (פסוה"מ ג, ז), שהוא הדין כשפסולי-עבודה קבלו או זרקו את הדם – הרי זה כנשפך דמה ואם עלתה – תרד, מלבד טמאים שזרקו, הואיל וראויים במקום אחר – בציבור.

וכתב הגר"ח הלוי (פסוה"מ יד, ב. ע"ש) שזה אמור רק כלפי האימורים שעלו, אבל הדם עצמו שעלה על המזבח בזריקת הפסולים – נראה מהרמב"ם (פסוה"מ ג, יט) שלא ירד, וכדברי רבן גמליאל במשנה דלעיל (פג.). וטעם החילוק, שאע"פ שחל דין 'אם עלה לא ירד' על הדם לפי שנעשה כלאו של מזבח, כל זה לענין הדם עצמו שעלה, אבל לענין הקרבן לא נתקיימה בו 'זריקה', ועל כן כלפי האימורים נחשב כאילו נשפך הדם.

ואולם מהרמב"ם משמע שפסק כר' יהושע, שהרי כתב (שם ג, ג) 'כל הראוי לאשים, וכמוש"כ הכס"מ והלח"מ שם שהלכה כרבי יהושע שכן דעת הרבים. וכן כתב הרמב"ם במפורש בפירוש המשנה. וע' גם בחזו"א (יט, ט) שכתב בדעת התוס' שאין הלכה כרבן גמליאל. אך צריך לומר שהרמב"ם מחלק בין נסכים, שלהלכה אם עלו – ירדו, ובין דם שלא ירד. וכן כתב בליקוטי הלכות, ע"ש שהאריך לבאר מקור חילוק זה. אלא ששם כתב שמסתבר שאין חילוק בין הדם לשאר הקרבן, ואילו להגר"ח יש חילוק, שהדם לא ירד אבל האימורים שעלו כשהיה פסול בעבודת הדם – ירדו.

ובחזון איש (יט, ג) כתב שאין נראה לחלק כן (וכ"כ בספר חדושים ובאורים י, ג), כי מסתבר שכל שהמזבח קולט את הדם, נחשבת זו לזריקה גם כלפי האימורים. ולאור זאת באר שזה שהכשיר רבן גמליאל בדם (אליבא דר' יהודה), זהו דוקא בפסולים כאלו הכשרים במקום אחר, כגון טמא שקיבל או שחט וקבל במחשבת חוץ לזמנו וכדו', אבל בשאר פסולין הרי זה כנשפך הדם ולר' יהודה אם עלו ירדו.

– עבר ר' יהודה מלשון זכר ללשון נקבה. וע' בספר 'כוכבא דשביט' (דף קיג סע"א). ולענ"ד נראה שר' יהודה, מפני קדושת שם הקרבן לא רצה לנקוט לשון פיסול והורדה בו, כי אם בבהמה. וע' בספר טהרת הקדש ('עיני כל חי' לר"ח פאלאג'י).

רבי יהודה אומר זאת הוא העלה – הרי אלו ג' מיעוטינן, פרט ל... – כיוצא בזה דרש רבי יהודה במקום אחר שלשה מיעוטים סמוכים למעט שלשה דברים (ע' הוריות ב:). ואין לומר 'אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות' אלא במספר זוגי של מיעוטים שלעולם השני מרבה, אבל בשלשה או בחמשה – ממעטים (עפ"י ירושלמי, מובא בתוס' שם. וע' סנהדרין טו. 'אימא חמשה כהנים וחמשה ישראלים'). וי"א שלכך אין אומרים לרבות, מפני שכל מיעוט ממעט דבר שונה מחברו, ורק כאשר המיעוטים זהים אנו מרבים (עפ"י רשב"א בתוס' שם. וע' במובא ביוסף דעת סנהדרין פו.).

רבי שמעון אומר: 'עולה' – אין לי אלא עולה כשרה, מנין לרבות שנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה... תלמוד לומר תורת העלה – ריבה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו' – קשה מדוע צריך לדרשה זו, והלא מקרא מלא הוא כל הנגע במזבח יקדש? ונראה שמ"כל הנוגע במזבח' אין לתלמוד אלא קדשים לאחר זריקה שכבר חל עליהם דין הקרבה, אזי אפילו הם פסולים נעשו לחמו של מזבח ולא ירדו, אבל לפני הזריקה, אפילו כשרים – אין לנו לתלמוד, וזה נתרבה מזאת תורת העלה שגם כשנפסלו קודם זריקה ישנו דין שאם עלו לא ירדו (עפ"י חדושי ר' אריה לייב ח"ב כח. וע"ש באריכות בגדרי הדין).

(ע"ב) 'מפני מה אמרו לן בדם כשר – שהרי לן כשר באימורין... שהרי לן כשר בבשר' – אבל דם שיצא אמר רבי יהודה אם עלה ירד. ואילו אימורין שיצאו – כשר שהרי כשר בבמה, וכמו שכתב רש"י.

וצריך באור מדוע אין אומרים 'יוצא' בדם כשר שכן כשר באימורין, שכן כשר בבמה [וכבר עמדו על כך בתוס' כאן ובמנחות ו: ד"ה שהרי, וע"ש במפרשים]. נראה לפרש משום שבמה אינה טעונה כלי שרת, וכאילו נעשית קבלת הדם בכלי חול, הלכך אין להכשיר 'יוצא' בדם מפני שכשר בבמה, כיון שבבמה לא נתקדש הדם על ידי כלי שרת, והריהו כאילו נשפך על הרצפה (עפ"י אור שמח פסוה"מ ג, ו).

'לן בדם כשר שהרי לן כשר באימורין, לן באימורין כשר שהרי לן כשר בבשר' – אין לומר ישר 'לן בדם כשר שכן לן כשר בבשר' – שהיות והדם המתיר, אין לתלמוד אותו מדבר שהכשרו בכך, לכן ילפינן תחילה אימורים מבשר הגם שהכשרו בכך, ושוב ילפינן דם מאימורים שאין הכשרם בכך (עפ"י תוס').

דף פה

'תיובתא. איבעית אימא...' – בכמה מקומות בגמרא אומרים 'תיובתא' ושוב מתרצים דברי האמורא או מביאים מחלוקת תנאים בדבר וכד' (ע' ב"ק ו: וסנהדרין כו. ועוד. ועתוס' ב"ק מז. ד"ה מ"ט). במקרים אלו לא נדחו דברי האמורא מהלכה (ע"ש).